

The author distinguishes following types of motives of political interaction: selective, social, purposive, orientational, quasimotives, power motives, and achievement motives. Author's typology of political interaction motives, which is based on the type of needs of a subject, is proposed.

Key words: motives, political interaction, incentives, needs.

© Сидоркіна М. Ю.

В. Д. Шульга

ВЧИНОК ЯК ОНТОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СУТНІСНИХ СИЛ ЛЮДИНИ

У статті з позицій філософсько-психологічного вчення В. А. Роменця про вчинок останній розглядається як моральне діяння, спрямоване на творчу реалізацію загальнолюдських цінностей. Відстоюється думка щодо некоректності поділу вчинків як онтологічних маркерів автентичного людського буття на “хороші” і “погані”. Обґрунтовується можливість і доцільність цілеспрямованого формування в учнів суб'єктної готовності до вчинку. Аналізуються можливості спільного вчинку як механізму розвитку сутнісних сил людини, зокрема процесу соціалізації учнівської молоді.

Ключові слова: моральна творчість, свобода волевиявлення, суб'єктність, інтерсуб'єктний підхід, суб'єктно-вчинковий підхід, учинок, злочин, спільний учинок.

Проблема. На розвитку сучасної цивілізації і зокрема українського суспільства позначаються як загальновідомі соціально-економічні проблеми, так і проблеми, власне, психологічні. Безпорадність, відчай, тотальна самотність людини серед собі подібних, брак взаєморозуміння між поколіннями, утеча молоді від живого спілкування у віртуальний світ комп'ютерних технологій і її моральна безпринципність у виборі засобів самоствердження стали, на жаль, реаліями сьогодення. У пошуках шляхів виходу із ситуації, що склалася, ми починаємо переосмислювати сутність різних популярних моделей життєвого успіху, ефективність тих чи тих механізмів соціалізації особистості в сучасних умовах розвитку суспільства.

Виходячи з вищезазначеного, зрозумілим стає зростання інтересу сучасних науковців до соціально-психологічної природи міжособистісної взаємодії та механізмів її розвитку, а особливо – до діалогічної, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, засад духовного взаємовпливу людини на людину, адже в них якнайкраще не лише актуалізується, а й знаходить своє істинне розв'язання проблема розвитку людського в людині.

Отож предметом вітчизняних соціально-психологічних досліджень наразі стають онтологічні механізми розвитку психічного в контексті духовного-душевного життя особистості і соціальної групи. Особливе місце тут належить учинку як “живому осередку”, що охоплює, на переконання В. Роменця і В. Татенка, найважливіші сторони життя людини і відрізняється від інших форм людської активності високим психосоціальним потенціалом.

Мета статті: дослідження сутнісних психологічних характеристик учинку як онтологічного механізму розвитку людського в людині.

У розумінні В. Татенка вчинок є душевним і духовним діянням. Його “душа” розкривається насамперед у високоморальному, відповідальному, особистісному ставленні людини до світу, інших людей і до самої себе, а “дух” – у суб’єктності, авторстві і відповідальності людини, яка вчиняє” [9]. Тому вчинковий вплив стає для людини таким, що повністю відповідає природі її Я і максимально розвиває людську соціальність, а спільний (взаємоспрямований) вчинок розглядається як найбільш автентична для людських істот форма їхніх взаємовпливів одне на одного [8].

Утім, ми часто спостерігаємо в житті підміну понять “дія” і “вчинок”, стаємо свідками розмов про “гарні” і “погані” вчинки, а де-хто навіть злочин означає інколи як учинок. Що ж до дефініції поняття “спільного вчинку”, то виникають питання щодо його зв’язку з понятійним конструктом “спільна діяльність”. Такий стан речей, на наш погляд, можна пояснити браком належного розуміння і потребою виділення сутнісних ознак учинку та спільного вчинку як форм і способів автентичного буття людської істоти.

Дослідженню природи людини присвячені праці феноменологів та екзистенціалістів (М. Бердяєв, М. Гайдеггер Е. Гуссерль, А. Камю, Ж.-П. Сартр, К. Ясперс та ін.), філософсько-онтологічні концепції (М. Бахтін, В. Біблер, М. Бубер, С. Франк та ін.), низка напрацювань представників різних галузей психологічної науки, зокрема психології діалогу (Т. Флоренська, Г. Ковальов, А. Копйов, О. Орлов, Г. Дьяконов та ін.), психології особистісного зростання (Р. Мей, Ф. Перлз, К. Роджерс, В. Франкл та ін.) та самоактуалізації (А. Маслоу та ін.), психоаналізу (З. Фройд), аналітичної (К. Юнг) та індивідуальної (А. Адлер, Г. Якоб) психології. Усі вони, піднімаючи людину над виром повсякдення, прагнуть зрозуміти і донести до нас таємницю людської здатності “поставати з праху”, класти на алтар жертвності своє життя і водночас “падати в безодню” всездозволеності і жорстокості задля власної втіхи.

Замислюючись над загадкою істинності і фальшу людського життя, філософи та психологи в контексті сформульованих ними концепцій і теорій звертають увагу на глибину і потенціал людського психічного, значущість для його розвитку духовних якостей та вольових зусиль. Разом з тим вони наголошують на важливості соціальних цінностей для створення індивідом життєво необхідних смислів і значень, підкреслюючи тим самим інтеріндивідуальну природу психічних феноменів.

На особливу увагу з цього погляду заслуговують сучасні напрацювання соціально-психологічної науки. Так, важливим принципом дослідження соціально-психологічних явищ у річищі концепцій конструкціоністської парадигми є онтологізація людських взаємин. Процес інтеріндивідної взаємодії конструкціоністи розуміють як “трансцендентальне взаємопроникнення, взаємне зумовлювання суб’єктів взаємодії” [3, с. 33], в умовах якої створюється нова соціально-психологічна реальність. Але предметом вивчення західних концепцій конструкціонізму (К. Герген, Р. Харре, С. Московічі) є лише когнітивна активність індивідів і груп щодо конструювання знання. Такий підхід, на наш погляд, суттєво обмежує вивчення психіки людини як цілісного унікального феномена. До того ж недостатньо вивченим у межах означеної парадигми залишається питання механізмів створення нової соціально-психологічної реальності.

Сучасна вітчизняна психологічна наука, що спирається на теорію вчинку В. Роменця, намагається з’ясувати сутнісні ознаки творення людського в людині. Вчинок є особливою онтичною формою індивідуальної та соціальної поведінки індивіда, в якій повною мірою розкривається і розвивається його “суб’єктне ядро” та задовольняється людська потреба в постійному творенні як себе, так і умов свого життя [5, с. 36].

У вчинковому діянні людина єднається зі своїм практичним, психофракталом (О. Донченко) і у власному душевному стражданні (стражденність людської істоти за В. Роменцем) “проходить” історію творення людством самого себе. Тут лежать витoki того сильного духовно-екзистенційного зв’язку, який виникає між людьми, що “вчиняють”, оскільки вчинок презентує себе світові одночасно і як онтична прадія творення людиною себе, і як онтологічна дія, що пов’язує людину з ідеєю духовної єдності суспільного життя. У С. Франка це прозвучало в положенні про “Ми-основу людського співжиття” [10], в О. Донченко – як “Ми-режимний простір” існування [4], у В. Васютинського – як колективна феноменологічність [1].

С. Франк у фундаментальній праці “Духовні основи суспільства” з огляду на двоякість людської природи (духовної і соціальної)

протиставляє за змістом поняття “соборність” і “суспільність”, зазначаючи при цьому, що справжня суспільність неможлива без соборності [10]. Наразі людська вчинковість і є сутнісним проявом соборності спільноти як того “внутрішнього пласта суспільства, що складається з єдності “Ми” [10]. Відтак учинок завжди твориться задля і в ім’я когось, поєднуючи в собі індивідуальну і соціальну природу людини. Вбираючи ж у себе всі вчинки світу, “людство переживає свій єдиний одвічний учинок – своє духовне формування” [6, с. 534]. У такий спосіб у контекст соціального творення цінностей включаються чинники колективно-феноменологічного рівня, і людство постає як “цілісний колективно-феноменологічний суб’єкт творення себе як достеменно найдосконалішої дійсності” [1, с. 146]. У цьому сенсі історія суспільства стає історією звершення вчинків у різних сферах людської життєдіяльності, і чим більше людей у тому чи іншому суспільстві виявляються психологічно і суб’єктивно готовими до здійснення вчинку, тим більшими будуть досягнення такого суспільства, а життя його представників – щасливішим.

Проте зауважимо, що, говорячи про вчинок у повсякденному житті, ми часто-густо маємо на увазі не діяння, що передбачає моральну творчість, а звичайний поведінковий акт по відтворенню чи реконструюванню певної поведінкової моделі. Тим самим зміст поняття “вчинок” зужується до рівня звичайної дії. Таким є побутове визначення і тлумачення вчинку.

Найбільш ґрунтовним нам видається психологічний портрет вчинку, створений В. Роменцем – фундатором психології вчинку. Серед психологічних ознак останнього він виділяє як основні “вільну причинність”, свободу волі, моральну творчість, “моральний автоматизм”, катарсичний характер, соціальну спрямованість (здатність до людської консолідації) та відповідальність [6, с. 587, 590-591]. Детальне вивчення пропедевтики психологічної теорії вчинку українського науковця дає змогу констатувати наявність певних каузальних зв’язків між зазначеними ознаками вчинку, які, поступово розкриваючись у його архітектоніці, зумовлюють онтологічну цілісність творчого морального діяння.

Так, *вільну причинність* В. Роменець визначає як *causa sui*, іншими словами, як свободу вчинку від будь-яких зовнішніх примусів. Таким чином виділяється вчинковий автодетермінізм, причинність, що в певний час і в певному місці виходить із самої себе, зумовлюючи тим самим природність і неповторність людської вчинковості як діяння духу у творенні себе і навколишнього світу. Тому вчинок не можна повторити і звести до масовості як будь-яку іншу дію – він залежить лише від свободи волевиявлення окремої людини.

В. Роменець називає *людську волю* великою прасилою в людині, незрушним і стійким потягом, що уособлює засади моральних відносин між людьми й виражається у вчинку. Тим самим науковець стверджує: воля – духовне начало, частинка Бога в людині, що змушує індивіда прагнути не самовозвеличення, а самодовершеності у творчому акті як можливості поєднатися з Духом, іншими людьми, світом померлих і живих, Усесвітом. Завдяки їй особистість може відчутти та утвердити власну цілісність як онтологічний критерій істинності життя. Саме тому жити означає вчиняти. Але, будучи квінтесенцією духовного начала в людині, воля діє в царині душевного і, як нестримний потік, “виливається” у сфері людських стосунків. С. Франк визначав душу людини як єдність, що стосується не лише нашого “Я”, а й того поля, в якому перебувають ті “Я”, до яких ми звертаємося [11].

Проте сама наявність волі, як зазначає В. Роменець, вказує на те, що над людиною “тяжкіє кошмар грубої альтернативності, що людина не вільна, що вона неспокійна і збочена... (бо) над нею тяжіють “привиди” чужої думки, натовпу, права, різних форм залежності та відчуження” [6, с. 584]. Вищеописана альтернативна реальність виявляється в ситуативності і мотивованості вчинку. Воля єдина здатна їх подолати, усуваючи суперечку між істинно людським і егоїстичним. Отож завдяки їй, власне, і здійснюється творчість моралі, адже воля, як стверджує О. Вейнінгер, завжди є волею до цінності. У ній закладено, вважає В. Роменець, джерело вищого детермінізму – детермінізму духовного порядку, оскільки в людському діянні свобода волевиявлення є не усвідомленою необхідністю (як у будь-якій іншій дії), а “усвідомленням бездоганності та моральної чистоти вчинкового звершення” [там само].

Реальною рушійною силою вчинку стає *моральний автоматизм*: учинок не виникає на пустому місці, у ньому поєднуються детермінованість і воля. До звершення вчинкової дії людина готується все своє життя, і лише внутрішня, психологічна готовність до самоздійснення в поєднанні з чинником зовнішніх обставин приводить людину до піку вчинку – морального діяння. В. Татенко, розвиваючи вітчизняну психологію вчинку, звертає увагу на потенційно закладену в природі людини вчинковість, що виявляє себе у двох площинах людської поведінки: свідомій (як цілеспрямованій творчій дії) і несвідомій, спонтанійній (як прояві вільної волі людини) [7]. Зазначена спонтанійність передбачає глибоку попередню внутрішню роботу індивіда, що доводиться до рівня морального автоматизму, коли людина, не задумуючись, звершує подвиг і жертвує собою в ім'я істини, добра, справедливості й життя. Тому вчинок є найвищим рівнем, до якого може піднятися людина як суб'єкт свого життя [8].

У моральному діянні людина переборює відчуження між об'єктом і суб'єктом і визнає саму себе за об'єкт, за матеріал творчого акту, утілюючи в ньому свою самопожертву [6, с. 593]. Так твориться людська мораль, моральне як найбезкорисливіша пожертва задля іншої людини. А вчинок постає як *моральна творчість* – онтологічний механізм власне людського ставлення до себе, до іншої людини та навколишнього світу.

Отже, маємо підстави говорити, по-перше, про філософсько-психологічний рівень вчинку і, по-друге, про безпідставність розмов про “гарні” і “погані” вчинки в контексті наукового розуміння зазначеної категорії. Остання теза пов'язана з тим, що в основі вчинку завжди лежать загальнолюдська мораль і духовний егрегор, які передаються людині психофрактально та через прижиттєве засвоєння екзистенційних цінностей. У тому значенні, що історично закладено в них, самі по собі ці феномени не можуть бути поганими, а отже, немає сенсу говорити про “поганий” учинок. Моральний “автоматизм”, що лежить в основі творчого діяння, вимагає від особистості високого рівня психосоціальної зрілості, досягнення індивідом рівня вчинкового акме. У цьому випадку, на переконання В. Роменця, неморальному, що є безособистісним, протистоїть моральне як особистісне. Особистість підноситься до справді людського, бо єдиною її метою стає не матеріальний предмет діяльності, а те, що може його створити, – власне людське. У цей момент зникають усі форми духовного відчуження і люди, досить різні в буденних справах, стають єдиними у вчинку. Пусковий механізм учинку дослідник пов'язує з іншою стражденною істотою, зазначаючи, що перехід від мотивації до вчинкової дії залежить від здатності людини до симпатійного (співчутливого) переживання – “відчуття внутрішнього світу іншого індивіда, зараження його пристрастями” [6, с. 559].

Пригадаймо вислів Г. Маркеса про те, що досить було такого первісного і простого почуття, як любов, щоб урятувати рід людський від загибелі [2]. У цій простій думці криється таємниця всього духовного світу людини і разом з тим – таємниця онтологічних засад побудови людських стосунків із зовнішнім світом. Саме у вчинках любові формуються моральні риси особистості. Вона в різних формах, модифікаціях є “підвалиною моральної вчинкової творчості” [6, с. 594], без якої неможливе повноцінне людське життя. У любові, з якої постає вчинок (любові до життя, до іншої людини, до краси і т. п.), проявляється духовний рівень становлення людини людиною. Коли суспільство стає неспроможним співчувати і любити, людський рід поринає в пільму бездуховності та бездіяльній порожнечі, опиняється перед пірвою забуття, і “...час не минає..., а знову й знову повертається і

ніби рухається по колу”, неначе нагадує, що “родам людським, що приречені на сто років самотності, не судилося з’явитися на Землі двічі...” [2].

Моральна творчість наразі має очищувальний, *катарсисний характер*. Вона дає очищення від роздвоєної ситуації. За словами В. Роменця, учинок очищується спочатку від ситуації, а потім і від мотивації. Урешті-решт і сама дія стає катарсисною, звільненою. Зі здійсненням учинкової дії настає справжня етична й онтологічна свобода вчинку. Самогенезис і самоліквідація мотивації з необхідністю ведуть до моральності. Людина йде від учинку до вчинку і таким чином будує власне життя. Мабуть, тому в диктаторів усіх часів людські вчинки викликали злість і ненависть. Вони відчували безсилля перед людиною, що здійснює вчинок, адже у вчинковому акті тваринний страх покидає людину, душа розкривається світові і дух підносить її над маргінальністю та буденністю, і “навіть той, хто мислив і чинив зло, стоїть смиренний перед чистою правдою вчинку” [6, с. 594]. Саме таким чином людина очищується від мішури егоїзму, індивідуалістичного зовнішнього покриву. На перший план виходить моральність в її істинному вигляді як основа глибокої *консолідації з людьми* і прийняття *відповідальності* за все, що відбувається у світі.

Зрозуміло, що за виділеними психологічними ознаками поняття “вчинок” і “злочин” є діаметрально протилежними, несумісними. Саме існування і вживання дефініцій “аморальний учинок”, “кримінальний учинок” у значенні “злочин” В. Роменець пояснює, звертаючись до тієї-таки логіки прояву ознак вчинковості в архітектоніці вчинку. Так, він зазначає, що патологічний і кримінальний учинок є діянням ситуативності й мотивності, коли “вольова моральність людини ще не пробудилася до свого активного поступу”. Ситуативність і мотивність при цьому розглядаються лише як “феноменологічно ранні шаблі моральної дії, точніше – її підготовка, передумова” [там само, с. 584]. Збочення моральної дії, різні злочини свідчать про певну перевагу ситуативності і навіть мотивності над моральними спрямуваннями особистості. Означені дії вчинками в їх істинному значенні назвати не можна, оскільки вони засвідчують моральну незрілість і психологічну неготовність особистості зреалізувати власні зусилля в повноцінному вчинковому акті. Мабуть, тому, згідно з катарсисною концепцією вчинку В. Роменця, аморальний учинок приводить не до катарсису, а тільки до тимчасової і умовної розрядки та полегшення. Такі дії не мають принципово морального характеру, отож після скоєного не приходиться відчуття завершеності та духовного очищення [там само, с. 590].

Виходячи з вищесказаного, можемо говорити про значний соціалізувальний потенціал вчинку і його вирішальне значення для розви-

тку сутнісних сил особистості. Як зазначає В. Татенко, саме **вчинковий вплив** людини на людину стає і умовою, і способом, і засобом духовного впливу людини на людину [9]. Особливо важливим він є в контексті виховання підростаючого покоління. Утім, як наголошує дослідник, учинковий вплив може забезпечувати максимальний формувальний, розвивальний та інші ефекти тільки тоді, коли він є взаємспрямований. Отже, йдеться про спільний учинок як вищу онтичну форму соціально-психологічної взаємодії людини з людиною. Лише в такому вчинку між учасниками взаємодії створюється й утверджується “сутнісний зв’язок” (М. Бубер), що конститує єдність “Я” і “Ти”. Наразі йдеться вже про моральну творчість не окремого індивіда, а соціально-психологічної людської спільності “Ми”, в якій владарює онтична безпосередність [13]. Саме в такій спільності завдяки об’єднанню з іншим –відповідальним духовно-творчим живим – створюється простір для подолання людиною власної обмеженості та замкнутості, простір реальної участі у співтворчості цінностей духовно-екзистенційного гагунку.

Суб’єктом спільного вчинку постає спільність “Ми”. Кожен учасник спільного вчинку може вступати у взаємодію, покладаючи іншого метою, а себе – засобом. І, нарешті, кожен для іншої людини може виступати одночасно і засобом, і метою. Спільний учинок зорієнтований не так на “матеріальний” результат (звісно, важливим є і він), як на розвиток духовно-душевних сил людини. Його результативність неможливо визначити відразу і повністю, адже це насамперед духовно-діяльнісний внесок у найближче майбутнє особистості. Обов’язковою і добровільною стає відповідальність кожного за вчинене разом, а також за власну долю. Отож маємо підстави стверджувати, що спільний вчинок є автентичною формою соціалізації особистості та розвитку в неї кращих людських якостей.

Висновки. Учинок є онтологічним, визначальним соціально-психологічним механізмом розвитку сутнісних сил людини.

Розрізняють побутове і наукове розуміння вчинку. У побутовому значенні вчинком може вважатися будь-яка дія. Натомість у сучасній вітчизняній психологічній науці представники суб’єктно-вчинкового підходу, слідом за В. Роменцем, пропонують розглядати вчинок як акт духовно-моральної творчості, що є психічним явищем, протилежним провині і злочину. Серед основних психологічних характеристик вчинку виділяються вільна причинність, розвинена суб’єктність, свобода волевиявлення, моральна творчість, моральний автоматизм, відповідальність, його катарсисний характер та соціальна спрямованість.

Детальне вивчення пропедевтики психологічної теорії вчинку В. Роменця дає підстави констатувати наявність певних каузальних зв'язків між зазначеними ознаками вчинку, які, поступово розкриваючись у його архітектоніці, зумовлюють онтологічну цілісність творчого морального діяння.

Немає сенсу говорити про “гарні” і “погані” вчинки, оскільки в основі цього феномена лежить загальнолюдська мораль, загальнолюдські цінності, що самі по собі не можуть бути поганими або хорошими. Натомість потрібно вести мову про формування в особистості психологічної готовності до вчинку, яка і є показником розвитку сутнісних, власне людських, сил індивіда. Актуальною в цьому плані є проблема розвитку в підростаючого покоління здатності та готовності до вдосконалення і розвитку своїх психічних функцій. А отже, актуалізується і проблема відповідного спеціально організованого впливу інститутів соціалізації на молодь. Наразі пропонується звернути увагу на психодідактичний, розвивальний потенціал спільного вчинку як унікального у своєму роді онтичного способу, засобу та умови духовного взаємспрямованого впливу людини на людину.

Література

1. *Васютинський В. О.* “Велика логіка вчинку” Володимира Роменця як утвердження колективної феноменології / В. О. Васютинський // Психологія і суспільство. – 2011. – № 2 (44). – С. 143–147.
2. *Маркес Г. Г.* Сто лет одиночества [Електронний ресурс] / Г. Г. Маркес. – Режим доступу : <http://www.borisba.com/litlib>.
3. *Москаленко В. В.* Особливості дослідження соціалізації особистості в інтерсуб'єктній парадигмі / В. В. Москаленко // Соціальна психологія. – 2009. – № 6 (38). – С. 22–36.
4. *Основи фрактальної психології: Проект психоекологічного оновлення / за ред. О. А. Донченко.* – К. : Міленіум, 2006. – 472 с.
5. *Проблема субъекта в психологической науке / отв. ред.: А. В. Брушлинский, М. И. Воловикова, В. Н. Дружинин.* – М. : Академический проект, 2000. – 320 с.
6. *Роменець В. А.* Історія психології XIX – початку XX століття / В. А. Роменець. – К. : Вища школа, 1995. – 614 с.
7. *Татенко В. А.* Проблема субъекта в современной психологии / В. А. Татенко // *Философско-психологическое наследие С. Л. Рубинштейна* : кол. моногр. под ред. К. А. Абульхановой, С. В. Тихомировой. – М. : Ин-т психологии РАН, 2011. – С. 371–387.
8. *Татенко В. О.* Суб'єктно-вчинкова парадигма в сучасній психології / В. О. Татенко // *Людина. Суб'єкт. Вчинок* : Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В. О. Татенка. – К. : Либідь, 2006. – С. 316–357.
9. *Татенко В. О.* Сучасна психологія про душу, дух і, звичайно, про психіку / В. О. Татенко // *Соціальна психологія.* – 2008. – № 4. – С. 3–16.

10. Франк С. Л. Духовные основы общества / С. Л. Франк. – М. : Республика, 1992. – 511 с.
11. Франк С. Л. Душа как формирующее единство / С. Л. Франк // Предмет знания. Душа человека. – Минск : Харвест ; М. : АСТ, 2000. – С. 819–866.
12. Школа вчинку: від теорії до практики : наук.-метод. посіб. / за заг. ред. В. Д. Шульги. – Черкаси : Вид-во ЦНТІ, 2011. – 296 с.
13. *Buber M. Das Problem des Menschen. – 5. Aufl / Martin Buber. – Heidelberg : Schneider, 1982. – 172 p.*

Шульга В. Д. Поступок как онтологический механизм развития сущностных сил человека

В статье с позиций философско-психологического учения В. А. Роменца о поступке последний рассматривается как нравственное деяние, направленное на творческую реализацию общечеловеческих ценностей. Отстаивается мнение о некорректности разделения поступков как онтологических маркеров аутентичного человеческого бытия на “хорошие” и “плохие”. Обосновывается возможность и целесообразность целенаправленного формирования у учащихся субъектной готовности к поступку. Анализируются возможности совместного поступка как механизма развития сущностных сил человека, в частности процесса социализации учащейся молодежи.

Ключевые слова: моральное творчество, свобода волеизъявления, субъектность, intersubъектный поход, субъектно-поступковый подход, поступок, преступление, совместный поступок.

Shul'ga V. D. Deed as an ontological mechanism of development of essential powers of man

From the prospects of V. A. Roments' philosophical and psychological teachings concerning the deed, the latter is considered as a moral act aimed on creative realization of human values. The impropriety of division of acts as ontological markers of authentic human existence into "good" and "bad" is advocated. Possibility and expediency of targeted shaping students' subject-readiness to conduct an Act is grounded. The possibility of using joint action as a mechanism of development of essential powers of man, particularly in order to promote the process of students' socialization is analyzed.

Key words: moral creativity, freedom of expression, subjectivity, intersubjective approach, subject-action approach, deed, crime, joint deed.

© Шульга В. Д.